

KRONIKA

VRTNAR TIŠINE –
POEZIJA BESEDE
IN SLIKE

Vrtnar Tišine – slike Vida Slivniker Belantič, pesmi Boris A. Novak, Mladinska knjiga, Društvo slovenskih pisateljev 1990 – Vilenica

Igor
Gedrih

Malone pozabili smo, da so knjige lahko tvorna vez med besednim umetnikom in slikarjem. Že ilustrirana knjiga (za odrasle) je postala pri nas prava redkost, dasi premoremo vrsto odličnih ilustratorjev. Tembolj razveseljiva je, recimo temu bibliofilska izdaja, kot se je pojavila v okviru mednarodnega literarnega festivala v Vilenici 1990. Vrtnar tišine s slikami Vide Slivniker Belantič in s pesmimi Borisa A. Novaka z upadljivim formatom je dosežek, ki bi ga kazalo ponoviti, spremeniti v stalnico z mnogoterimi možnostmi tako besednih umetnikov kot za slikarje, ali pa tudi grafike. Mimobežen povratek v preteklost nam govori, da smo že nekoč poznali imenitne dosežke v prepletu vezane in nevezane besede ter ilustracije ali pa grafike, naj gre za A. Gradnika in B. Jakca, I. Torkarja in N. Pirnata, L. Mrzela in M. Sedeja, če omenimo komaj nekaj primerov. Tudi v povojni čas se je vpisalo več umetnikov, ki so sugestivno zaznamovali vez med leposlovjem in upodobitvijo. Sedanja odsotnost tovrstnih knjižnih del je verjetno treba pripisati dejstvu, da se založbe v kriznem položaju otepajo kakršnih koli podražitev. Kakor koli že, Vrtnar tišine je po oboji kakovosti primer knjige, ki opozarja na odprte možnosti, predvsem pa na estetiko knjige, ali kakor pravi v kratki uvodni besedi Milček Komelj: na »srečanje med pesnikom in slikarko, ki vsak zase veslata k istim ciljem: svetlobi in lepoti.«

Preseneča velik format knjige, kar gotovo ni najbolj prikladno, saj presega

celo kataložni format, ki je večji od običajne knjige. Verjetno pa je Ranko Novak kot oblikovalec knjige videl v takem formatu optimalne možnosti za slikarske reprodukcije v barvah, ki ne izpolnjujejo cele strani, ampak je slika postavljena v belino lista. Prevladuje delež Vide Slivniker Belantič. Pri Vrtnarju tišine ne gre za podrejeno vlogo slikarke k pesmim Borisa A. Novaka, ali pa morda obratno. Ne glede na to, da je prezentnih dvoje umetniških izrazil, smo klasično vajeni, da je leposlovno besedilo osnovnica, h kateri pristopa upodabljajoči umetnik kot ilustrator besedila. Ali še drugače – klasično smo vajeni, da se ilustrator podredi besedilu in tako sekundira. Razumljivo je, da s tem pristni umetnik nič ne izgubi, ni zapostavljen, o čemer nas prepričajo mnogi umetniki, spomnimo se le na Picassa ilustratorja, ali pa na Mailloa, Chagalla, pa pri nas na Ciuho Laskoviča, na Hrvaškem K. Hegedušića itd. Po vojni se je pri nas uveljavil tudi svoboden, neodvisen princip umetnikovega deleža pri besedni umetnosti, dovolj je, če priključimo v spomin Tomaža Kržišnika ter njegove refleksije na Prešerna. Klasična povezava med pesnikom in upodabljajočim umetnikom je docela razrahljana, ali še raje razdrta, skupno jima je dotikališče, sicer pa v umetniški izraznosti stojita vsak zase, brez podrejene vloge.

Ob takem premišljevanju se ponuja vprašanje, kako tedaj pojmovati Vrtnarja tišine? Vida Slivniker Belantič je iz svojega novejšega slikarskega opusa ponudila motive cvetja, šopke, skratka, del narave, s tem je smiselno zaokrožila raznoliko v motivno istem ali sorodnem. Knjiga je bližje drugemu, tj. nepodrejeni vlogi slikarskega deleža pri pesmih Borisa A. Novaka, toda oboje je dokaj komplementarno povezano. Pri Borisu A. Novaku najdemo odbrane pesmi iz let 1977, 1981, 1990. Največ jih je kratkih,

spominjajo na haiku, seveda brez zenbudističnega apostrofa. Pesnik je pri takih in drugačnih pesmih zavezan naravi, igri in sproščeni refleksiji, na površje pride vedrina, ob vsej poetičnosti pa je pesnik stvarjen v doživetju in zgoščeni izpovedi. Senzibilnost Borisa A. Novaka za naravo, bolje del nje, se slikovito kaže v pesmih in ustvarja izčiščeno vizualno podobo, jo navezuje na doživljajske refleksije; odmisli odvečno v podobi in razpoloženju, da strne čisto doživetje, kvintesenčno. Barva je pri pesniku naravna in hotena prvina, morda kdaj s pridihom simbolno hkratne valence. In kakor pravi: »Pesem ni svetloba: volja do svetlobe je.« Čutni vzgibi so nesunkoviti, umirjeno naravni, mestoma povedejo v sinestezijo. V širini doživetja pesnika navda zvest vsemirja, vse in mir se stapljata v skrivnost, opoj in lepoto. Hkrati pa se pesnik zaveda, da pesem ni svet, je svit, pesem ni ogledalo, je čarobno zrcalo, je seme neizrekljivega. V belino se odeva narava, zamrznjeni čas, v belo se sesipa življenje v smrt. Drugod pesnik poda duhovito misel v poetični preobleki, ti prebliski izzvenijo aforistično. Jezik pri Borisu A. Novaku ni le območje poetične možnosti izražanja, izpovedi, je tudi vir premišljevanja. Boris A. Novak v svojih pesmih združuje klasično z modernim.

V taki neprisiljeni povezavi s pesmimi Borisa A. Novaka so slike Vide Slivnik Belantič našle dokaj sozvočno povezavo. Njen smisel za barve, podan z osebno profiliranimi rešitvami, se uresničuje ob razmerju med svetlobo in barvo s posebnim poetičnim nadihom. Njena transformacija narave še zadržuje slutenjske obrise, a v bistvu abstrahira podobo iz narave v čisto zlitje barv kot izpoved v skrbno premišljeno kompozicijo. Za slikarko je barva daleč najbolj vitalno izrazilo, uporablja svojsko, hladno belo, zamolklo barvo, ob zdaj manj zdaj bolj prisotni črni – seveda ob še drugih barvnih valovanjih. Vendar pa črna in bela dominirata pri več slikah v razmerju svetlobe in temine v pojavni in simbolni

vrnodnosti. Poteze njenega rokopisa so lahko nemirno razgibane, kar sunkovite, take so povečini, pa spet druge, bolj umirjeno uravnovežene, vselej pa kot pristen izraz občutljive, senzibilne odzivnosti.

Milček Komelj je s kratkim prikazom Srečanja pesnika in slikarke strnil nekaj poglobitvinih ugotovitev. Vrtnar tišine je knjižni dosežek, ki je vreden pozornosti.

Igor Gedrih

JURE POTOKAR: STVARI V PRAZNINI

Poezija zadnje zbirke Jureta Potokarja, naslovljena Stvari v praznini, ostaja zvesta duhu izrekanja, kateremu, tako se zdi, zaupa njen avtor že od prvih pesmi, namenjenih bralcem (zbirka Aiton), ostaja zvesta kraju svojega rojstva in preorojevanja – na tenkem robu misli, čutov, sanj in besed – in slednjič ostaja zvesta temu, za kar sodi, da je njeno pravo ime – ostaja monolog tišine in samote. Potokar je najstarejši predstavnik skupine avtorjev, ki se je zbrala okrog revije Literatura (Problemi) in založbe Aleph in izoblikovala svoja problematska polja, literarna in filozofska načela v preteklem desetletju, torej v času, ko je začela naraščati potreba po novi definiciji temeljnih vprašanj duhovne zgodovine tudi v našem prostoru. Najbolj zaznavni in relevantni premiki so bili storjeni na področju odnosa do duhovne in umetnostne tradicije in v razumevanju človeka, kar je na eni strani povezano s prizanesljivejšim razmerjem do izročila, na drugi pa z vse radikalnejšim obračunom z različnimi oblikami metafizičnega racionalizma (konec velikih zgodb!) in temu pripadajočih metodoloških ekskluzivizmov. (Mimogrede rečeno, je za to še trajajoče obdobje gotovo najbolj simptomatično stalno vznikanje novih pojavov, ki se na duhovnem trgu žele prodajati kot oblike umetnosti.) S poudarjeno individualizacijo se je pojavil tudi trend avtopoetik, torej sestavov poetoloških načel, ki so neponovljivi in veljajo le na osebni ravni, ker tako rekoč pripadajo enkratni ekski-